

Porolissumból.*)

Porolissumban megkezdett munkásságunk — viszonyaink kényszerítő hatása alatt — hosszabb megszakítást szenvedett. Az ott megkezdett ásatások 1909 óta várták a folytatást,¹ míg a Meszes hegységben megállapított limesmaradványok további kutatása 1911. óta szünetelt.²

Az elmúlt nyáron végre intézetünk egyéb megoldandó feladatai közt a most említett kutatások folytatására is sor került s bár a folytonos esőzés úgy az egyiknél, mint a másiknál nagyon gátolta munkánkat, mindkét irányban sikerült legalább egy lépést tennünk előre. Ezekről a lépésekről fogunk beszámolni az alábbiakban.

1. Az 1913 nyarán Porolissum romjai közt végzett ásatások.

Az ásatások iránya tekintetében, hogy t. i. mely felé kell folytatnunk a kutatást, már a multkori ásatások alkalmával megállapodtunk. Nem volt más teendőnk, mint követnünk az előző házak északnyugati határfalának folytatásaként mutatkozó fal (a) irányát, melyet részben már akkor meg is állapítottunk.

Ez a fal erős töréssel csatlakozik a már multkor kiásott ház megfelelő falához, hogy aztán délnyugati irányban folytatódva, kövesse a felette emelkedő hegy hajlását s az alább ismertetendő A₁—K₁ helyiségekből állott lakóház északnyugati határfalát képezze. (Lásd: 1. sz. kép.) A most említett helyiségekből álló házat mindenekelőtt egy köz (O) választja el az előzőtől ép úgy, mint az utóbbit is hasonló köz választotta el a megelőzőtől, emezt pedig a tőle délkeletre levőtől. A most kiásott köz azonban valamivel szélesebb, mint a régebbiek és pedig az útfelőli végénél 1·2 m., a másik végénél 1·7 m. belvilágú.

A közt a γ és δ falak fogják közre, melyek északnyugati végüktől nem messze, nagyobb darabon megsemmisültek; valószínűleg azon kutatóárok következtében, melyet Teleki Domokos gróf ásatott ottan.³

*) A czímlapon levő térképen: 5.

¹ V. ö. *Dolgozatok-Travaux* 1911. (II.) 70 s köv. l.

² V. ö. Ugyanott, 1912. (III.) 60. s köv. l.

³ Erd. Múzeum, XXV. (1908) 265. lap.

Az ugyanakkor visszatömött törmelék verődhetett úgy össze, hogy az előbbi jelentésünkben ε -nal jelzett helyen, a γ -t és δ -t összekötő falat s ezzel egy O helyiséget, nem tarthattunk teljesen kizártnak. Most, hogy az egészet feltártuk, bebizonyosodott, hogy ilyen helyiségre nincs miért gondolnunk s a γ és δ falaktól közrefogott terület csak olyan valamivel nagyobb köz, amilyen megelőzőleg az Y és C volt.

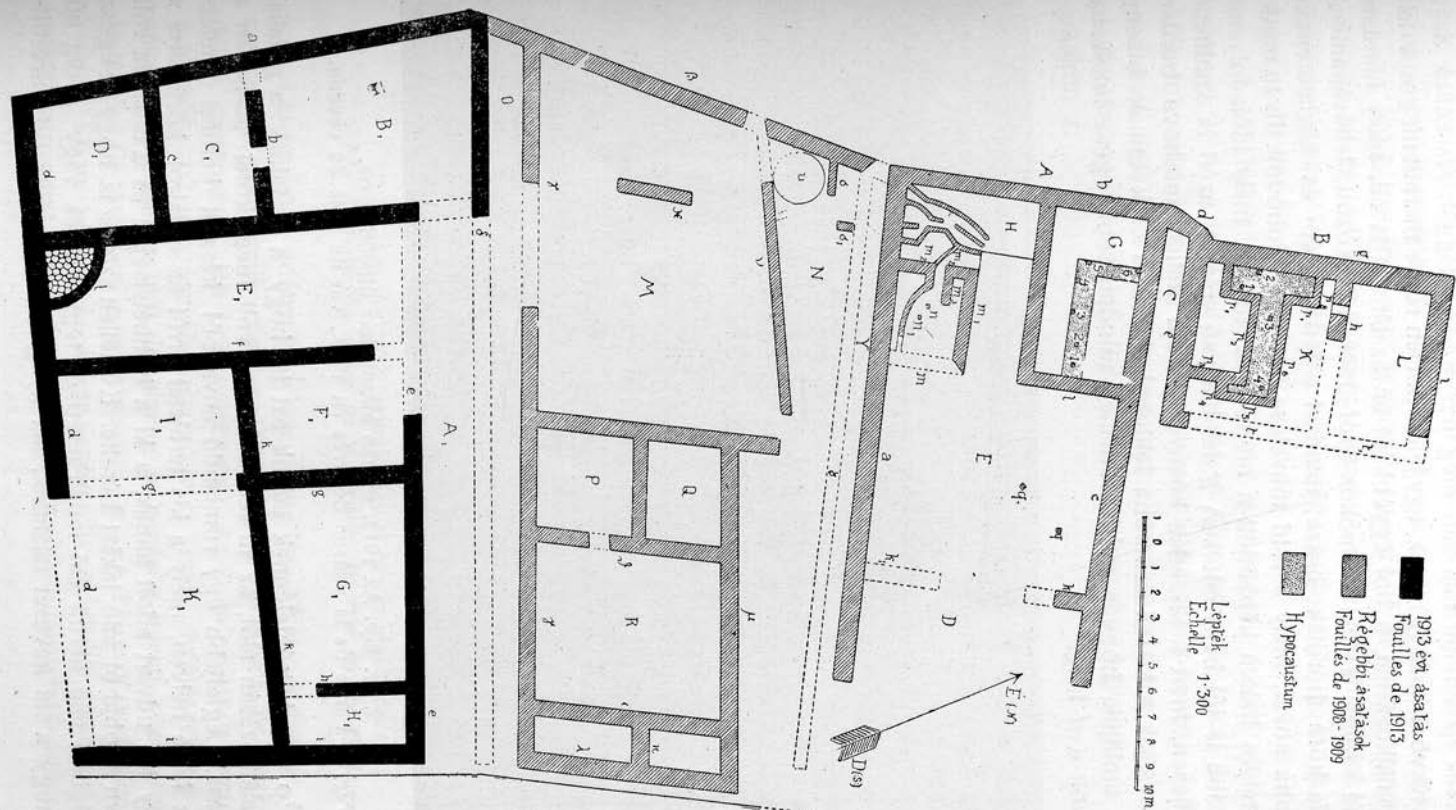
A tulajdonképeni háznak tehát a már említett a és δ , továbbá a d és i a határfalai. A a fal hossza a δ csatlakozási helyétől, külső oldalán mérve 19 m., vastagsága 75 cm. A c falé ugyanúgy mérve 30 m.; vastagsága a fal rongálódott volta miatt nem állapítható meg pontosan, de körülbelül ugyanannyi lehetett, mint az előbbi. A d fal hossza, szintén kívülágban, 27.5 m., vastagsága 80 cm.; megjegyzendő azonban, hogy e fal a g irányától kezdve vagy nem volt meg eredetileg sem, vagy ha megvolt, később kiromlott, mert ma ezen a részen nyomát sem találjuk.

Az i fal hossza, szintén kívülágban 14 m., vastagsága 70 cm. Nem rug ki egészen a δ -ig, hanem az c és δ között mintegy 2 m. széles folyosó marad, minden valószínűséggel a ház bejárata számára. A most említett határfalak által közrefogott helyiségek három csoportba oszlanak, mely csoportok: H_1 , G_1 és K_1 ; továbbá: F_1 és I_1 végül a B_1 , C_1 és D_1 helyiségekből állanak. Az utóbbi két csoport közt egyetlen helyiség: E_1 vonul keresztül.

A H_1 nem lehetett más, mint egy kis üzlethelyiség: vagyis ennél a háznál is ugyanazzal a jelenséggel találkozunk, mint a régebb kiásottaknál. A helyiség belvilága: 4.5 illetve 4.8 m. hosszúságban, 2 m. szélességben. Sok fedélcserép és téglatöredéken kívül vaskalapács, kis kés, kampós vas-sarok, bronz szögecske, kis fogó, gyertyatartó és néhány vasszeg került napfényre. (Leírásuk: ingó leleteknél). Ezt a helyiséget egy mindössze 50 cm. vastagságú fal választotta el a G_1 helyiségtől. De ez a fal sem vonult egész végig, hanem a k fal felőli végénél 1.2 m. széles ajtót hagytak (2. sz. képen: k), melynek belső oldalánál egy őrlőkövet találtunk, minden valószínűség szerint nem eredeti helyén, hanem később került oda. A helyiség egykori padlójának szerkezete meg nem állapítható.

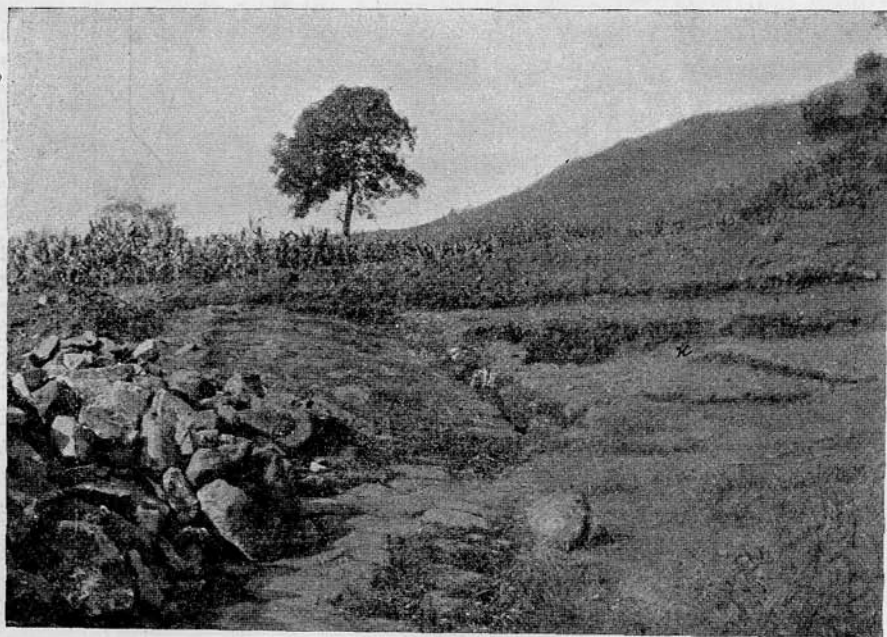
A most ismertetett helyiség tehát a szóbanforgó ajtó révén közvetlen érintkezésben volt a G_1 helyiséggel, melynek hossza 5.5 m., szélessége az egyik oldalon 7.7 m., a másikon 7.9 m. Egykori téglapadlója teljesen tönkrement, csak egy kis helyen maradt meg néhány téglafragmentum.

E helyiség leletei közt: egy agyag maszk, agyag méces, néhány agyag gyöngy és gyenge fentartású bronzérem érdemel említést. A most említett két helyiség egész szélességében terjeszkedik a K_1 , mely-

1. sz. kép. A Porolissumban kiásott házcsoport térképe.
Fig. 1. Plan de situation du groupe des maisons deterrées à Porolissum.

nek csak az útfelőli fala van meg 6.5 m. belvilággal. Az ennek szemközti fekvő falnak (*g*) csak egy jelentéktelen része maradt meg a *k* fallal való találkozásnál, a hol egyébként az az almafa is áll, mely kiindulási pontul szolgál Teleki Domokos gróf már hivatkozott leírásában. Az almafa köré hordták össze mindazt a fedélcserép- és téglatöredéket, továbbá követ, mely a föld művelése közben kidobódott. Ilyen módon tekintélyes halom képződött a mondottuk helyen, mely idők folyamán a földbe is jól benyomult. A *g* fal hiányzó részét azért is szedhették ki teljesen, mert a kiszedett kőanyagot nem kellett máshova hordani. Hanem csak a közeli csomóba feldobni. Mindezt csak annak bizonyítására említjük, hogy a *g* fal eredetileg mindenesetre egész hosszában megvolt a *d* falig.

2. sz. kép. Az 1913. nyarán kiásott ház útfelőli része.

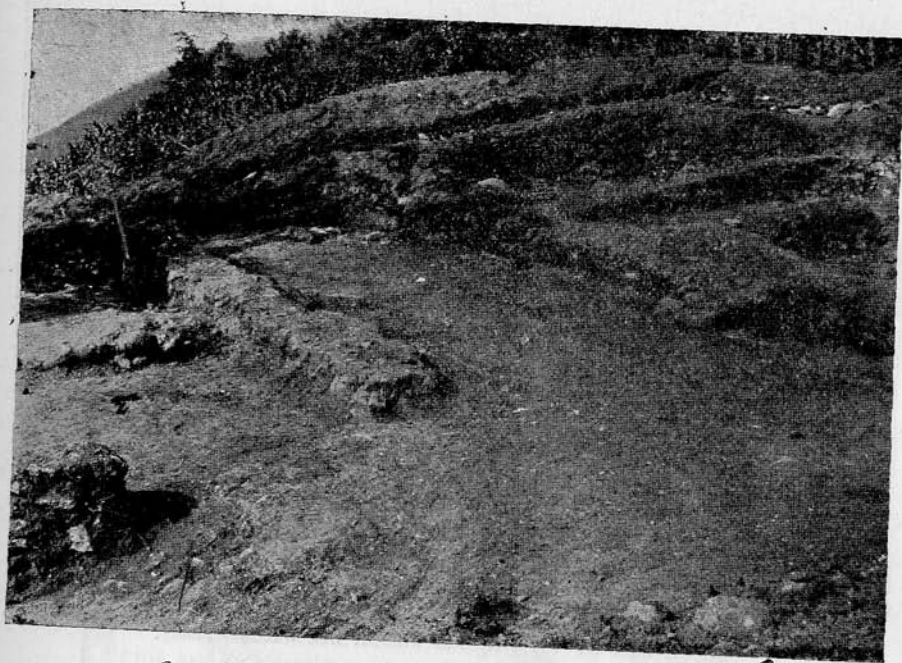
Fig. 2. Partie de la maison déterrée en 1913., vue du côté du chemin.

Ép úgy kétségtelennek tartjuk azt is, hogy a *d* falnak a *g* fallal való találkozásán alól, az út felé sohasem volt meg kőfal alakjában a folytatása. Legfeljebb egy romlandó anyagból készült kerítést tételezhetünk fel e helyen, mely a kis területet erről az oldalról körülzárta s így egy kis udvart adott annak, a ki a bolt helyiséget és a mellette volt egyetlen szobából álló lakást bérelte. E mellett szól az is, hogy az egész helyiségben alig került elő fedélcserép és téglatöredék vagy pedig kő úgy, hogy a mi keveset találtunk, azt nyugodtan vehetjük odahurczolt-

nak. Leletei közül két fibula töredék és ugyancsak gyenge fentartású bronzérem említendő.

A helyiségek második csoportját képező F_1 és I_1 helyiségek szintje mintegy 40 cm.-rel fekszik magasabban, mint az előbb leírtaké. Az I_1 helyiség hossza 7.2 és 5.5 m., szélessége pedig 4.2 m. A falak vastagsága 70 cm.

Az F_1 helyiség hossza 5.5 m., szélessége 4.2 m. Az e falból mintegy 2 m., a felső falából, mintegy 1 m. hosszú darab kitörött az idők folyamán épen ott, a hol e falaknak találkozniuk kellene. A helyiség padozata téglából volt eredetileg, de teljesen tönkrement; csak egy-egy téglamaradt az eredeti helyén. mészhabarcba ágyazva: 3. sz. képközpön z.

3. sz. kép. Az 1913. nyarán kiásott ház középső része.
Fig. 3. Partie du milieu de la maison déterrée en été 1913.

Leletei közt edénytöredékek, egy kis kőlap (csiszolt), nagyon megrongálódott domborúműves bronzlap, bronzgomb és sodronytöredékek szerepelnek, két bronz éremmel. Az I_1 helyiség hossza 7.2 m., szélessége 4.2 m.; padlója terrazzó volt, mely természetesen szintén sokat szenvedett az idők folyamán. A helyiség leletei között egy agyag festéktörő (?) töredéke, néhány cserép és egy bronzérem említendő.

A 17 m. hosszú és 4.5 m. széles E_1 helyiség szintén rendkívül sokat szenvedett; határfalai közül az útfelőli oldalon levő egész a pado-

zatig megsemmisült, a vele szemben fekvő pedig megdőlt. A helyiség szintje körülbelül 30 *cm.*-rel van magasabban, mint az előzőké. Leletei közül említést érdemel, hogy a *k* fal felső végével szemben, közvetlenül a keresztfal belső oldalánál (3. sz. képünkön *o*-val jelzett helyen) egy oszlopfejet találtunk bezuhanva, s az ezzel szemben levő falnál, az egyenes iránytól kissé ferdén elhajolva (3. sz. képünkön *n*-nel jelzett helyen) egy másik oszlopfőt. Mindkettő megsérült és bár aligha volt eredeti helyén akármelyik is, minden bizonnyal e helyiségben állhattak eredetileg az oszlopok. A helyiség egyik sarkában, az alaprajzon *z* jelzésű helyen egy körszelet alaprajzú kőcsomó maradt, nagyon sok téglatörmelékkel, egykor bizonyára tűzhely volt. A helyiség padozata tönkre-

4. sz. kép. Az 1913. nyarán kiásott ház hátulsó része.

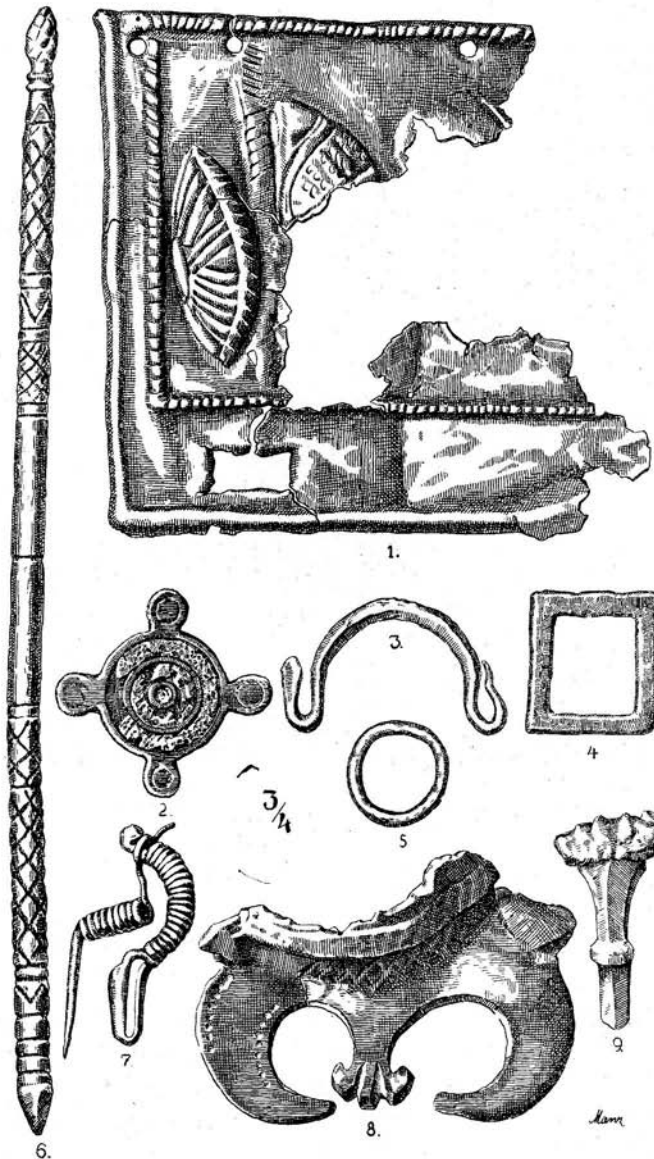
Fig. 4. Partie de derrière de la maison déterrée en été 1913.

ment. Leletei közül a legfelső rétegben talált tessera, továbbá bronz-stilus és kupak, 3 drb. ezüst és 2 bronz érem, vaskés, vasszeg, üvegtöredékek és néhány fekete, díszített cserép említendők. Az eddig leírt helyiségek északi oldalán húzódik az *A*₁ folyosó, mely az út felől 2 m., az ellenkező végénél 2,2 m. széles. (Lásd: 4. sz. kép.)

A folyosó a már leírt helyiségek végénél, elhaladva egyenesen, neki-megy a *B*₁ jelzésű helyiségnek, mely a *C*₁ és *D*₁ helyiségekkel alkot egy csoportot; e helyiségcsoport szintje mintegy 30 *cm.*-rel magasabban fekszik, mint az *E*₁ helyiségé. E helyiségek alakja, mint általában mindeniké,

szabálytalan. A δ fal felől 7 m., a b falnál 6·5 m.; a b falnál 8·7 m., a vele szemben levő falnál 7·8 m. a belvilága. Utóbbi oldalon 2 m. vagyis a folyosó egész szélességét elfoglaló bejárata volt.

A B_1 helyiség, a falaktól eltekintve, teljesen tönkrement. Egykori lebegő-padlós szerkezetéből nem maradt reánk semmi, csupán rengeteg

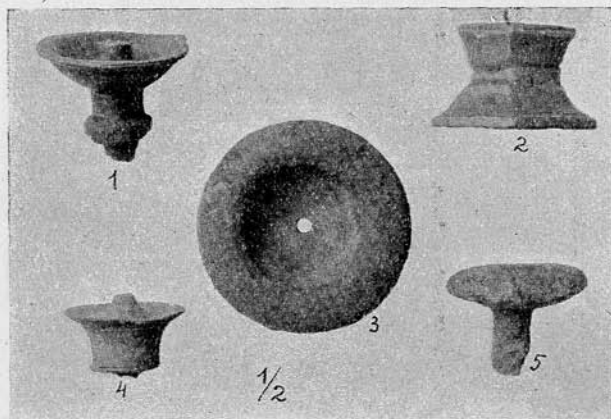

5. sz. kép. Az 1913. évi ásatások alkalmával Porolissumban talált bronz tárgyak.

Fig. 5. Objets de bronze trouvées à Porolissum en été 1913.

törmelék és a *b* falon két 80 cm. széles nyílás, melyen át a meleg levegő a szomszédos *C*₁ helyiségbe áramlott át. A lebegő-padlós szerkezetnek azonban ép úgy nem maradt nyoma ebben a helyiségben sem, mint az előzőben. Ellenben mindkettőben volt rengeteg kő, mészhabarc, téglá és fedélcserép törmelék. Azonkívül találtunk e helyiségekben: számtalan ablaküveg töredéket, egy kő orsó-karikát, több díszített mázas cserepet, egy nagyobb és egy kisebb vaskést, vas lyukasztó szerszámot, néhány apróbb bronztöredéket, stb. apróbb tárgyat. A *C*₁ helyiség méretei egyébként: 3·4 m. hosszúság, 5·8 és 5·4 m. szélesség.

A *D*₁ helyiség fentartása sem különb az előzőkénél. Méretei: 4·5 m. és 5 m.; díszített edények cserepeit és ablaküveg töredékeket találtunk benne a nagymennyiségű kő, téglá és cseréptörmelék közt.

6. sz. kép. Az 1913. évi ásatások alkalmával Porolissumban talált bronz tárgyak.

Fig. 6. Objets de bronze, trouvées à Porolissum en été 1913.

A most feltárt ház beosztására nézve röviden a következőket állapíthatjuk meg:

A *G*₁ *H*₁ és *K*₁ helyiségek kiadhatók lehettek és pedig a *H*₁ bolt-helyiségül szolgált, a *G*₁ ezzel kapcsolatos lakásul, a *K*₁ pedig e helyiségek udvarául. Az *A* folyosóról e helyiségek egyikébe sem állapítható meg bejárás, ennek tehát a *K*₁ felől kellett lennie.

A többi helyiségek együttesen szolgálhattak a tulajdonos lakásául. Ez utóbbiakat az *E*₁ helyiség osztotta két részre. Ebben az osztó helyiségben kell keresnünk a konyhát, a minthogy említettük már, hogy *I* jelzésű sarkában a konyhakemencze maradványait szeretnők látni.

Az e helyiségben talált két oszlopfe azonban azt is valószínűvé teszi, hogy legalább látszólag a helyiség tagolt volt és pedig olyan módon, hogy az előlő része megfelelt az atriumnak, s csak a hátulsó

része szolgált konyháúll. Szakasztott mása tehát a mogyorósi villának, hol az L helyiség felel meg ennek.¹ De sok hasonlóságot mutat a most ismertetett csáki gorbói ház *F* és *H* helyiségeivel is.

Az elsővel való egyezését emeli még az a folyosó, mely bár több, mint kétszeres szélességben, megvan porolissumi házunknál is (*A*₁). Ennek a folyosónak rendeltetése az utóbbi helyen egészen világos és egyúttal megvilágítja azt is, hogy Mogyoródon is ez volt a rendeltetése t. i.: az egyes helyiség-csoportokba való bejutás lehetővé tétele. A folyosó közvetlenül az útra nyílik; az *G*₁ és *H*₁ helyiségbe nem volt nyílása; ellenben volt az *F*₁ helyiségbe, mert az *e* falnak ezen a helyen való megromlása nemcsak a véletlen dolga, hanem elősegíthette az is, hogy a fal, azon a részen az ajtó által már eredetileg is megszakított volt.

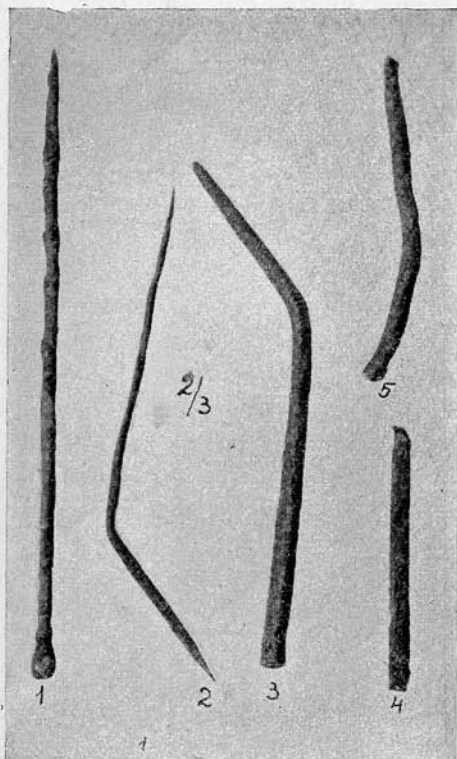
Az *E* helyiség minden valószínűséggel egész szélességében nyitott volt a folyosó felől s az ott talált oszloptagok mellett főleg ezen alapszik a szóbanforgó helyiség ezen előlő részének fennebb tulajdonított rendeltetés.

A folyosó a *B*₁ helyiségbe torkollik s ennek közvetítésével az ezzel szomszédos két helyiségbe lehetett jutni.

Vajjon az *E* helyiségből lehetett-e a körülötte levőkbe közvetlenül jutni, ma már nem dönthető el: sem ellene, sem mellette nem lehet elég érvet felhozni.

A helyiségeknek legalább egy része ablakon át nyerte világítását. Biztosra állíthatjuk ezt abból, hogy ablaküveg töredékek a mélyebben fekvő törmelék közt is nagy számmal kerültek napfényre.

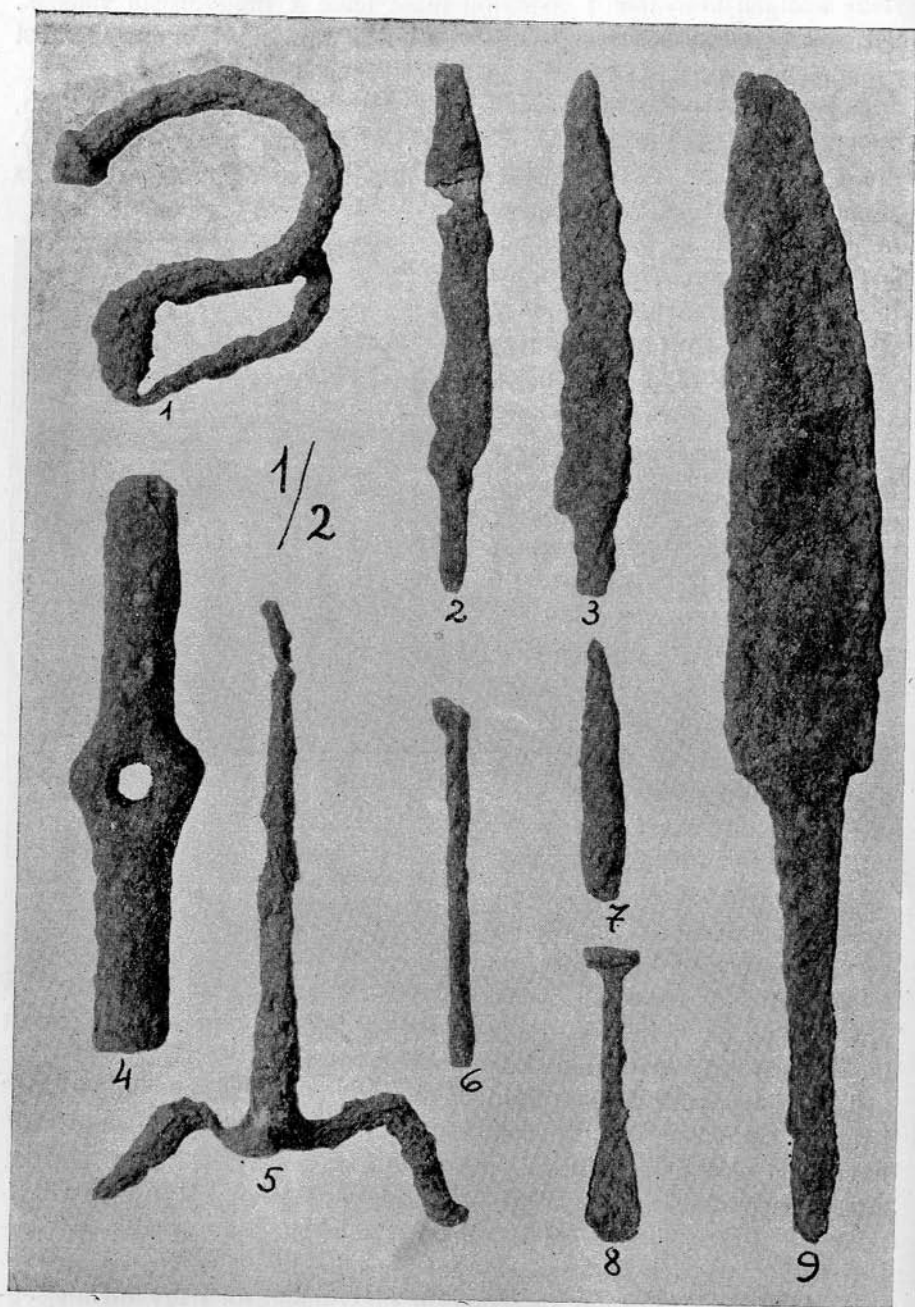
A falak rakása *opus incertum*; a mészhabarcsot nagy mennyiségben alkalmazták. A ráánkmaradt falak közül legmagasabb a hátsó fal

7. sz. kép. Az 1913. évi ásatások alkalmával Porolissumban talált bronz tárgyak.

Fig. 7. Objets de bronze, trouvés à Porolissum en été 1913.

¹ *Dolgozatok-Travaux* 1913. (IV.) évf. 116. lapon levő kép és 120. lapon levő leírás.

8. sz. kép. Vastárgyak az 1913. évi porolissumi ásatásokból.
 Fig. 8. Objets en fer, trouvées à Porolissum en été 1913.

(átlag 50—80 cm.) míg a többiek majdnem a helyiségek padlószintjéig megsemmisültek; a hol legtöbb maradt meg ezen felül, sem igen több 20—30 cm.nél, de az sem összefüggő nagyobb darab, hanem csak egy-egy kis részlet.

Ezzel a lakóházzal be is végeztük annak a házcsoporthoz — *insula* — a kiásását, melynek kutatását az 1908. év nyarán kezdtük meg, az erre következő nyáron folytattuk, az elmúlt nyáron befejeztük. A múlt nyáron kiásott ház mellett a hegyoldal egészen az út mellé jut s néhány méternyire találjuk az 1908. nyarán kiásott védőfalat. Minden amellet szól tehát, hogy eredetileg sem volt tovább építkezés.

A kiásott *insula négy* lakóházból állott. Közös jellemzője e házaknak, hogy közöttük 0·8—1·7 m. széles elválasztó köz volt. Nem meglepő jelenség, mivel egészen bizonyosra vehető, hogy e házak fedése *displuviatum* szerkezetű volt, melynél a fedélről kétoldalt leomló víznek az utcai csatornához való levezetéséről gondoskodni kellett. Ezt az utcai csatornát is megtaláltuk.

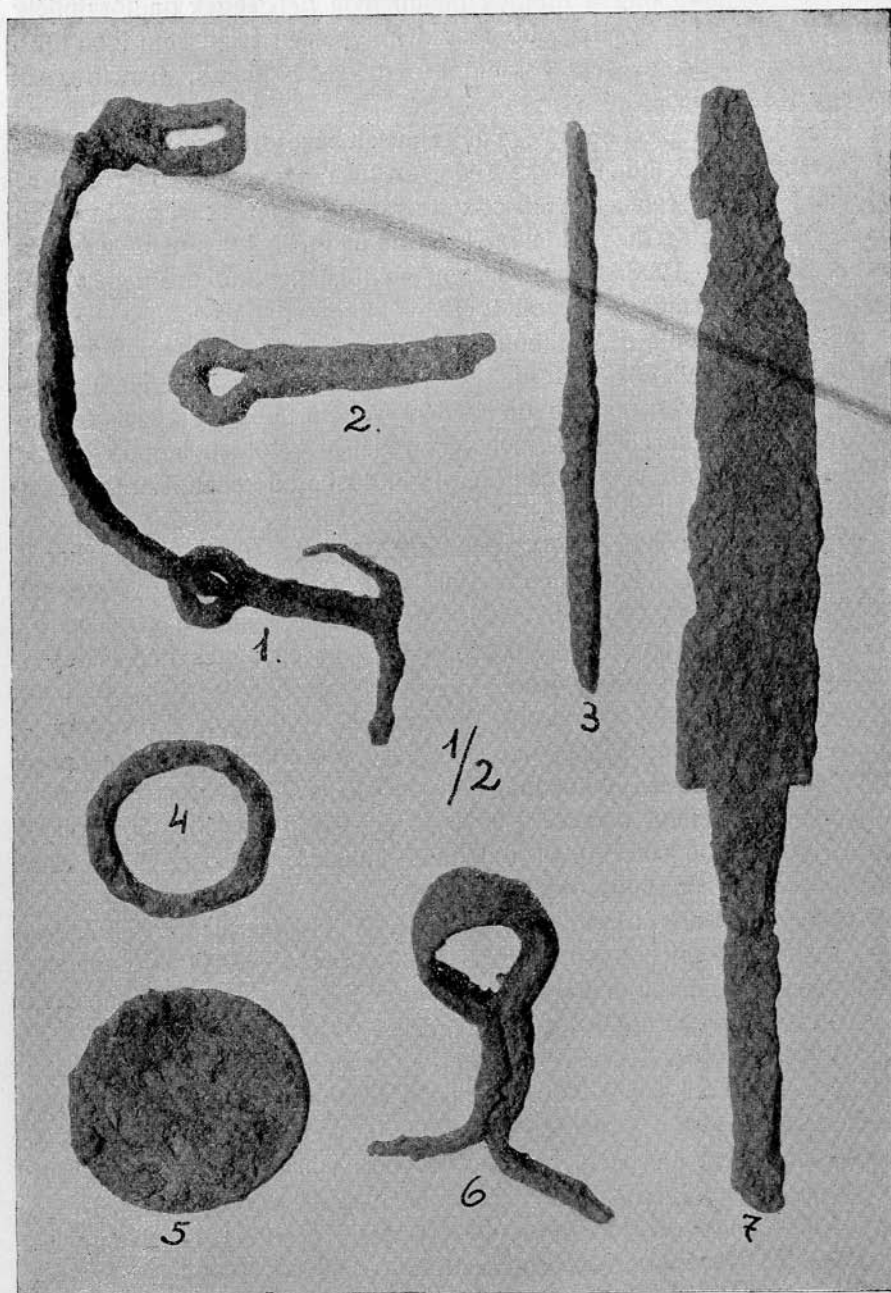
Másik közös jellemvonásuk e házaknak az, hogy hátsó faluk a most ismertett közöknél sem szakad meg, hanem mint egységes fal húzódik egész végig. Hasonló jelenséggel találkoztunk a syriai városoknál, hol a város legszélső házsorának ez az egységes hátfala, egyúttal a város falát is helyettesíti.¹

A házak két általános típust képviselnek. Az egyik típushoz tartozik a legelőbb kiásott két ház, melyek egyike ugyan nagyon megromlódott, de minden okunk megvan annak feltevésére, hogy alapjában ugyanolyan volt, mint a mellette levő és pontosan megállapítható alaprajzú. Mindkettőbe elül lehetett bejutni az utcáról, még pedig a vestibulumon (D) át az atriumba (E).

Az atrium mögött van a konyha (L ill. H), illetőleg a téli fűtésre is berendezett tulajdonképeni lakószoba: K ill. G. A napi élet természetesen az atriumban folyt le, s az abból nyíló konyhában; csak télen szorultak az atriumból a fűtött helyiségekbe.

A másik típust szintén két ház képviseli. Ezeknél tulajdonképen már két részből áll a ház. Az utca felőli vestibulum T—S és H₁, mint üzemhelyiség nyert értékesítést és pedig minden valószínűség szerint, mint bérbe adott helyiség. Legalább is erre vall az, hogy a tulajdonképeni üzemhelyiségek mellett, lakásra szántak is voltak: P, Q és G₁, míg az atriumnak megfelelő udvarszerű részt az R és K₁ képviselik. A ház elülső részének ilyen értékesítése mellett természetesen oldalra került a ház hátolsó részében levő helyiségekbe való bejárat. Az 1909. nyarán kiásott háznál ez a hátolsó rész annyira megromlódott, hogy

¹ Mommsen, Römische Geschichte, V. 484. lap.

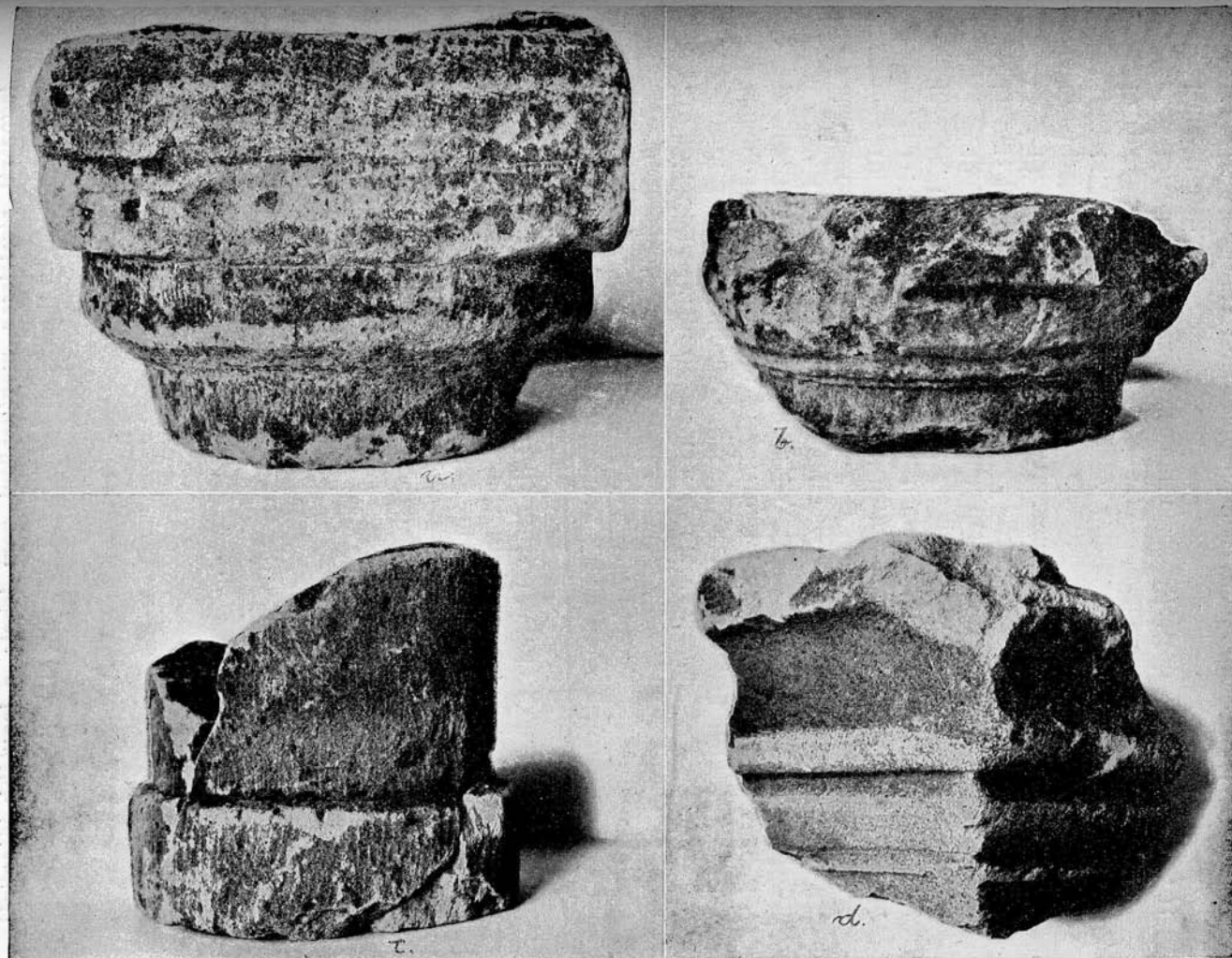
9. sz. kép. Vastárgyak az 1913. évi porolissumi ásatásokból.
 Fig. 9. Objets en fer, trouvés a Porolissum en été 1913.

tagozását részletesen megállapítani nem lehet; a legutóbb kiásottnál azonban legalább nagyjában sikerült e helyiségeket rendeltetésük szempontjából is megállapítanunk.

A házcsoport ezen áttekintő ismertetése után most már lássuk az *elmúlt nyáron napfényre került kisebb ingó leleteket*.

a) Érmek.

1. Hadrianus középbronz érme, 121-ből (?); Coh.² II. p. 118. no. 16. Leltük az F₁ helyiségben.
2. Antoninus Pius vagy Marcus Aurelius nagy bronz érme; nagyon kopott. Leltük a G₁-ben.
3. Antoninus Pius, halála után vert, ezüst denarius; Coh.² II. 305. lap, 352. Leltük B₁-ben.
4. Marcus Aurelius (?) nagy bronz érme; consecratió érem; kopott. Hátlap typus: sas? Leltük H₁ helyiségben.
5. Commodus ezüst potin denarius 190-ből; Coh.² III. p. 266. n. 282.; a G₁ helyiségből.
6. Caracalla ezüst denariusának öntött potin utánzata (201—204-ből); Coh.² IV. p. 212. n. 66. Leltük az A₁-ben.
7. Septimius Severus ezüst denariusának öntött bronz utánzata 210-ből; Coh.² IV. p. 58. n. 555. Leltük ugyanott.
8. Plautilla Augusta ezüst denariusának bélelt hybrid utánzata; előlap: Plautilla Coh.² IV. p. 247. n. 1.; hátlapja: Caracalla, Coh.² IV. p. 192. n. 465. Leltük ugyanott.
9. Elagabalus potin denarius 220-ból; Coh.² IV. p. 333. n. 93. alatti ezüst példány; leltük G₁-ben.
10. Severus Alaxander (?) denariusának töredéke; leltük az A₁-ben.
11. Severus Alexander ezüst denariusának öntött potin utánzata; töredék. Leltük a H₁-ben.
12. Severus Alexander ezüst denariusának potin bélelt utánzata; kopott; leltük az A₁-ben.
13. Alexander Severus potin denarius; Coh.² IV. p. 447. n. 470, ezüst példa; leltük B₁-ben.
14. Alexander Severus nagy bronz érme, Kr. u. 30-ból; Coh.² IV. p. 459. n. 567; leltük ugyanott.
15. Maximinus ezüst denarius 238-ból; Coh.² IV. p. 512. n. 70; leltük B₁-ben.
16. Gordianus Pius, antoninianus subaeratus 239-ből; Cf. Coh.² V. p. 56. n. 314. Leltük K₁-ben.
17. Gordianus Pius ezüst antoninianus 239-ből; Coh.² V. p. 41. n. 199. Leltük a G₁-ben.

10. sz. kép. Építészeti részletek az 1913. év nyarán kiásott porolissumi házból (Kb. $\frac{1}{5}$ term. nagys.)
 Fig. 10. Parties architectoniques trouvées a Porolissum en été 1913. (Ca. $\frac{1}{5}$ gr. nat.)

18. Kopottsága miatt meg nem határozható, császárkori közép-bronz érem; leltük a K₁-ben.

b) Bronz tárgyak.

5. sz. kép.

1. Domborúmüves bronzlemez, mely valamiféle kisebb zár borítására szolgálhatott. Domború műve fájdalom megsemmisült. Leltük az F₁ helyiségben.

2. Bronz gomb (nem fibula!) vésett — zöldes, kékes színű — zománcz maradványaival. Leltük ugyanott,

3. Bronzedény fogantyú. Leltük az A₁-ben.

4. Bronz négyszög, valószínűleg szíjvég darabja. Leltük az előzővel.

5. Bronz karika ugyanonnan.

6. Rovátkolt díszítésű sárgaréz tű. Leltük az F₁-ben.

7. és 9. Aláhajtott lábú fibulák részletei. Leltük az A₁ helyiségben.

8. Bronz burkoló dísz töredéke. Leltük az F₁ helyiségben.

6. sz. kép.

1. Bronz dísztag. Leltük a C₁ helyiségben.

2. „ talapzat. „ az E₁ „

3. „ korong. „ a C₁ „

4. „ dísztag. „ a B₁ „

5. „ szeg. „ a B₁ „

7. sz. kép.

1. Bronztű. Leltük a B₁ helyiségben.

2. „ stílus. „ a B₁ „

3. „ szeg. „ a B₁ „

4—5. „ szegtöredékek a B₁ „

c) Vas tárgyak.

8. sz. kép.

1. *Vashorog*, mely valószínűleg az ajtóra volt felerősítve. Leltük az út szélén a csatornában.

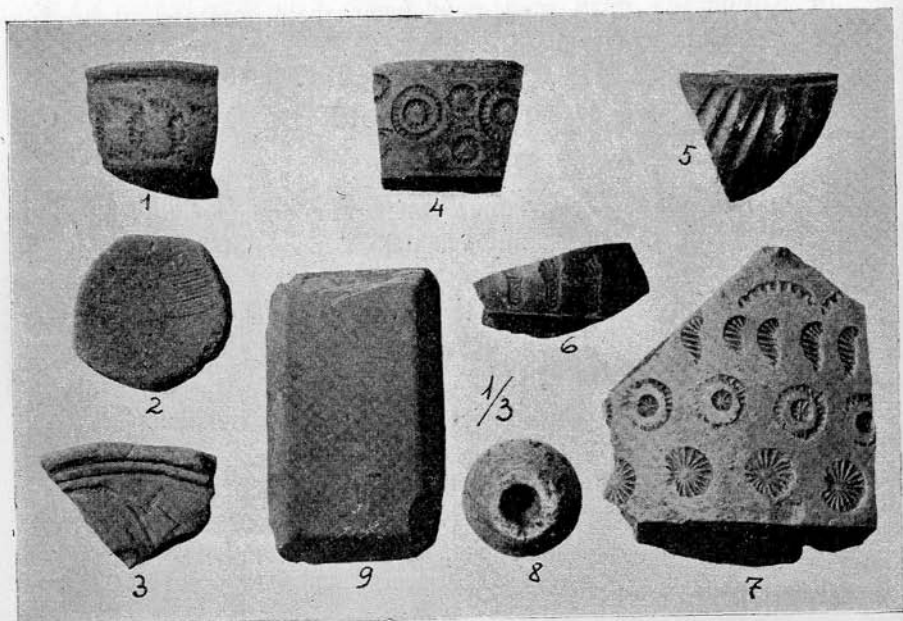
2. *Vaskés*. Leltük a H₁ helyiségben.

3. *Vaskés*. Leltük az A folyosóban.

4. *Vaskalapács*. Leltük az út melletti csatornában.

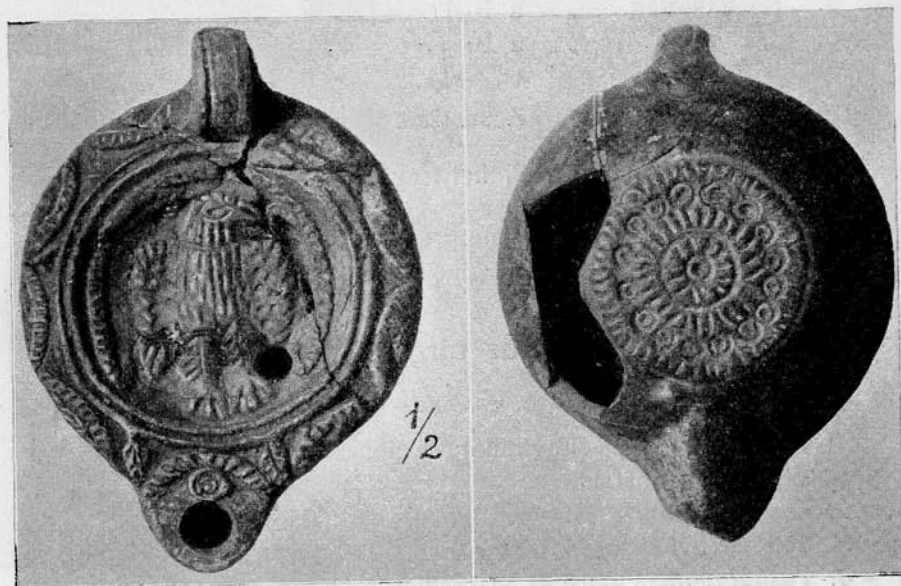
5. *Vasgyertyatartó*; egyik lába letörött. Leltük a H₁ helyiségben.

6. *Vasstílus*; hiányos. Leltük az E₁ helyiségben.

11. sz. kép. Kőtárgyak és díszített edénytöredékek a Porolissumban 1913. év nyarán végzett ásatásokból.

Fig. 11. Objets de pierre et débris des vases ornées trouvées à Porolissum.

12. sz. kép. Agyagmécses felsőrésze és fenéke.

Fig. 12. Lampe d'argile.

7. *Vasbotvég.* Leltük a B₁ helyiségben.
8. *Vaskampó.* „ a B₁ „
9. *Vaskés.* „ a B₁ „

9. sz. kép.

1. *Vasretesz.* Leltük a B₁ helyiségben.
2. *Vassarok.* „ a C₁ „

13. sz. kép. Agyagmaszk.
Fig. 13. Masque d'argile.

3. *Vas lyukasztó szerszám.* Leltük a B₁ helyiségben.
- 4 és 5. *Vaskarika és korong.* Leltük a B₁ helyiségben.
6. *Vassarok.* Leltük az útfelőli csatornában.
7. *Vaskés.* Leltük a B₁ helyiségben.

d) Kőtárgyak.

10. sz. kép.

a) *Oszloprészlet.* Találtuk az E₁ helyiségben o-val jelzett helyen.b) *Oszloprészlet.* Találtuk ugyanott az n jelzésű helyen.c) *Oszloprészlet.* Találtuk ugyanott a törmelék közt.d) *Párkányrészlet.* Találtuk ugyanott a törmelék közt.11. sz. kép. 8. *Kő orsó karika*; találtuk a B₁ helyiségben.11. sz. kép. 9. Csiszolt kőlap; valami butor betétjéül szolgálhatott Leltük az F₁ helyiségben.

14. sz. kép. Agyagedény részletek.

Fig. 14. Débris de vases d'argile.

e) Agyagtárgyak.

11. sz. kép.

1. Agyagcsésze töredéke. Anyaga: szürke agyag, az alapnál sötétebb, majdnem fekete mázzal. Leltük a B₁ helyiségben. *Metszete* a 15. sz. képen 12.

2. Szabálytalanul kerekített agyagtessera; határozatlan színű, vöröses, barnás cserépből. Leltük az I₁ helyiségben.

3. Kerek *agyagminta* töredéke, bevéssett díszítések nyomaival; fájdalom a darab egészen jelentéktelen. Leltük az I₁ helyiségben.

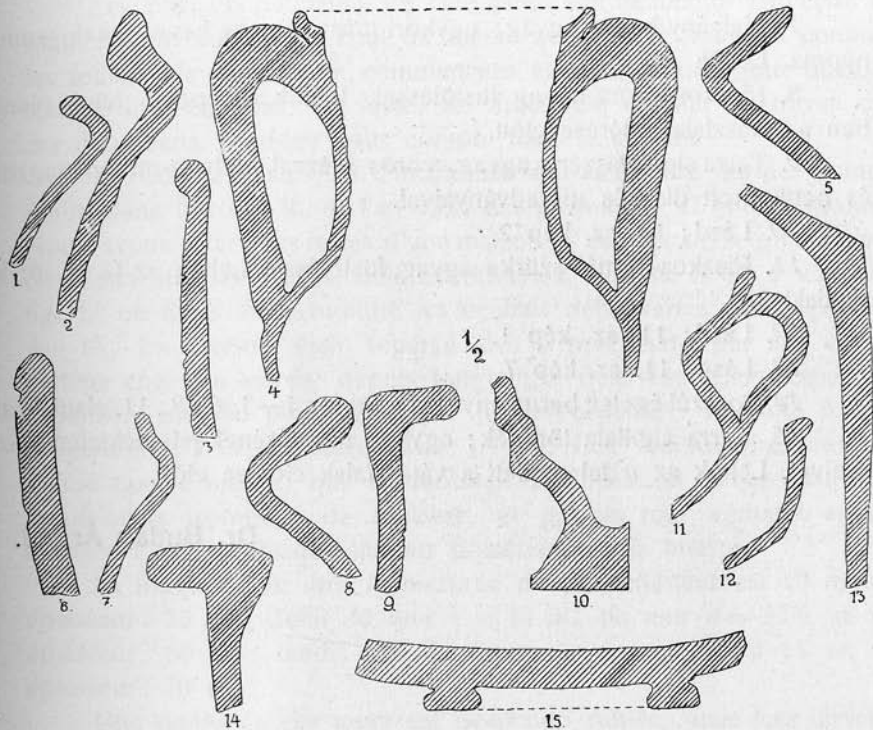
4. Agyagedény töredéke. Anyaga: mint az 1. számúnak. Leltük a B₁ helyiségben.

5. Agyagedény töredéke. Anyaga barna-vörös, keményre égetett agyag, sötét-fekete mázzal. Leltük az F₁ helyiségben.

6. Agyagedény töredéke. Anyaga szürke agyag, az alpnál sötétebb mázzal. Leltük a B₁ helyiségben.

7. Agyagedény töredéke. *Metszete*: 15. sz. képen 13. sz. (megfordítva!). Anyaga vöröses-barna anyag. Leltük a B₁-ben.

12. sz. kép. Díszített agyagmécses felsőrésze és feneké. Leltük a G₁ helyiségben.

15. sz. kép. Díszítetlen agyag edénytöredékek metszetei.

Fig. 15. Coupes des vases et de débris d'argile.

13. sz. kép. Agyagmaszk; valószínűleg agyagedény részlete. Leltük a G₁ helyiségben.

14. sz. kép.

1. Agyagedény felső része. Anyaga: barna agyag, az alpnál sötétebb mázzal. Leltük az F₁ helyiségben. *Metszete*: a 15. sz. képen 4.

2. Agyagedény talprészlete. Anyaga piszkos-szürke anyag. Leltük a C₁ helyiségben. *Metszete*: a 15. sz. képen 10.

15. sz. kép. Díszítetlen agyag edénytöredékek metszetei. Az edénytöredékek anyaga a metszetek sorrendjében:

1. Piszkos-barna anyag, füstölés nyomaival. Leltük az épület felső részében a választófalak elérése előtt.

2. Anyaga, mint az előzőnek s azzal együtt is leltük.

3. Terra sigillatát utánzó vörös anyag, az egykori máz és díszítés halvány nyomaival. Leltük az előzőkkel együtt

4. Lásd: 14. sz. kép 1.

5. Piszkos szürkés-barna agyag. Leltük az I₁ helyiségben.

6. Szürke agyag, egykori máz és díszítés nyomaival. Leltük az 1—3. alattiakkal.

7. Halvány-barna agyag; egykori máznak vagy bevonásnak semmi nyoma. Leltük a B₁-ben.

8. Piszkos-barna agyag füstöléssel. Leltük az épület felső részében a válaszfalak elérése előtt.

9. Terra sigillataszerű agyag, vörös mázzal, mely itt-ott lepattagzott és benyomott díszítés maradványaival.

10. Lásd: 14. sz. kép 2.

11. Piszkos-barnás-szürke agyag, füstöléssel. Leltük az 1—3., 6., 8. alattiakkal.

12. Lásd: 11. sz. kép 1.

13. Lásd: 11. sz. kép 7.

14. Rosszúl égetett barna anyag. Leltük az 1—3., 6., 8., 11. alattiakkal.

15. Terra sigillata töredék; egykori díszítésének jelentéktelen részleteivel. Leltük az *a* fal mellett a válaszfalak elérése előtt.

Dr. Buday Árpád.